

Tư tưởng Hồ Chí Minh về y đức và sự vận dụng ở Việt Nam

Chu Thị Thanh Vui¹

¹ Trường Đại học Điều dưỡng Nam Định.
Email: thanhvuidd@gmail.com

Nhận ngày 20 tháng 5 năm 2019. Chấp nhận đăng ngày 17 tháng 6 năm 2019.

Tóm tắt: Hồ Chí Minh là một trong những lãnh tụ cách mạng bàn nhiều nhất về đạo đức, là tấm gương mẫu mực về thực hành đạo đức cách mạng. Đặc biệt, Người rất quan tâm đến y đức. Nghề y là một nghề đặc thù, cao quý, liên quan trực tiếp đến tính mạng và sức khỏe con người, nên đòi hỏi mỗi cán bộ, nhân viên ngành y tế cần phải nâng cao trình độ chuyên môn, tinh thần trách nhiệm, tận tụy phục vụ và có đạo đức nghề nghiệp. Tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức có nội dung khoa học sâu sắc và có ý nghĩa thực tiễn to lớn. Ngày nay, người thầy thuốc Việt Nam cần phải học tập và làm theo tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức, cần phải rèn luyện, phấn đấu, tu dưỡng nhiều hơn nữa để xứng đáng với lời dạy của Người “Thầy thuốc phải như mẹ hiền”.

Từ khóa: Thầy thuốc, y đức, tư tưởng Hồ Chí Minh.

Phân loại ngành: Triết học

Abstract: Ho Chi Minh is one of the revolutionary leaders who discussed ethics the most, being himself a great example of practising revolutionary ethics. Especially, He paid great attention to medical ethics. The job of physicians is special and noble, and directly related to the health and lives of people, so it requires each cadre and staff of the health sector to improve their expertise, raising their sense of responsibility, being committed to their service and having the ethics of the job. Ho Chi Minh's thought on medical ethics bears profound scientific content and great practical significance. Vietnamese physicians today need to study and follow the thought, and need to practice and improve themselves more and more to be deserving examples of what He taught - “Physicians shall be like caring and gentle mothers”.

Keywords: Physicians, medical ethics, Ho Chi Minh thought.

Subject classification: Philosophy

1. Mở đầu

Trong hệ thống tư tưởng của Hồ Chí Minh có tư tưởng về đạo đức nói chung và y đức nói riêng. Tư tưởng của Hồ Chí Minh về đạo đức người thầy thuốc có nội dung khoa học sâu sắc và có ý nghĩa thực tiễn to lớn. Đã có nhiều công trình nghiên cứu tư tưởng của Hồ Chí Minh về đạo đức người thầy thuốc và sự vận dụng tư tưởng đó ở người thầy thuốc Việt Nam. Tuy nhiên, giá trị trong tư tưởng của Hồ Chí Minh về đạo đức người thầy thuốc vẫn cần được nghiên cứu làm sáng tỏ hơn, đặc biệt, cần được người thầy thuốc Việt Nam vận dụng tốt hơn. Bài viết này phân tích tư tưởng Hồ Chí Minh về y đức và sự vận dụng ở Việt Nam hiện nay.

2. Tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức

Trong suốt cuộc đời hoạt động của mình, Hồ Chí Minh luôn thể hiện rõ và đặc biệt coi trọng việc trau dồi, rèn luyện y đức cho người cán bộ y tế. Ngay khi Cách mạng tháng Tám thành công, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đặc biệt quan tâm đến giáo dục đạo đức cách mạng cho cán bộ ngành y tế. Người đã để lại nhiều di huấn quý báu về y đức. Trong thư gửi Trường Quân y năm 1946, tại Hội nghị Quân y năm 1948, Hội nghị Y tế toàn quốc 1953, Người đều nhấn mạnh đến đức hy sinh, lòng tận tâm phục vụ cũng như ý thức kỉ luật tinh thần trách nhiệm của cán bộ nhân viên ngành y tế. Trong thư gửi Hội nghị Quân y tháng 8-1948, Hồ Chí Minh viết: “Người thầy thuốc chẳng những có nhiệm vụ cứu chữa bệnh tật mà còn phải nâng đỡ tinh thần những người ốm yếu” [3, t.5, tr.395]. Theo Người,

để hoàn thành tốt nhiệm vụ cao cả cứu người, người thầy thuốc phải có nhiệm vụ “nâng đỡ tinh thần người ốm yếu”, phải có lòng yêu nghề, coi bệnh nhân đau như chính mình đau, phải coi việc chăm sóc cho bệnh nhân là lẽ sống, là niềm vui, là hạnh phúc của chính bản thân mình; phải có trình độ chuyên môn y thuật, phải là người bạn tinh thần, giúp đỡ động viên tinh thần người bệnh. Người thầy thuốc phải đề cao đạo đức nghề nghiệp, phải thực hiện đạo đức một cách hoàn toàn tự nguyện, không vụ lợi; phải coi hạnh phúc của người bệnh là hạnh phúc của chính mình; phải hết sức tận tình, hun đúc trong bản thân mình lòng yêu nghề; phải ham mê công việc, không ngừng phấn đấu, rèn luyện nâng cao trình độ chuyên môn. Trong thư gửi Hội nghị Cán bộ y tế toàn quốc năm 1953, Người viết: “Sức khỏe của cán bộ và nhân dân được đảm bảo thì tinh thần càng hăng hái. Tinh thần và sức khỏe càng đầy đủ thì kháng chiến càng nhiều thắng lợi, kiến quốc càng mau thành công. Nhiệm vụ ấy có hai phần: Phòng bệnh cũng cần thiết như trị bệnh, để làm tròn nhiệm vụ ấy cán bộ y tế cần phải: thương yêu người bệnh như anh em ruột thịt. Cần phải tận tâm, tận lực phụng sự nhân dân” [4, t.7, tr.11]. Tại Hội nghị Cán bộ y tế (2-1955), Người đã viết: “Người bệnh phó thác tính mệnh của họ nơi các cô, các chú. Chính phủ phó thác cho các cô, các chú việc chữa bệnh tật và chăm sóc sức khỏe cho đồng bào. Đó là một nhiệm vụ rất vẻ vang. Vì vậy, cán bộ cần phải thương yêu, săn sóc người bệnh như anh em ruột thịt của mình, coi họ đau đớn như mình đau đớn. Lương y phải như từ mẫu, câu ấy nói rất đúng” [4, t.7, tr.476]. Ở tư tưởng này, Người khẳng định rằng, người thầy thuốc

có sứ mệnh cao cả và trách nhiệm to lớn đối với con người, đối với xã hội; giáo dục y đức là một nội dung cần được quan tâm ở bất cứ thời đại nào, xã hội nào. Như vậy, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã làm rõ thêm tầm quan trọng của việc nâng cao y đức cũng như tầm quan trọng của việc không ngừng nâng cao về chuyên môn nghiệp vụ của người thầy thuốc.

Đối với con đường phát triển nền y tế nước nhà, Người nói rằng: “Y học phải dựa trên nguyên tắc khoa học, dân tộc, đại chúng. Ông cha ta ngày trước có nhiều kinh nghiệm quý báu về cách chữa bệnh bằng thuốc ta, thuốc bắc. Để mở rộng phạm vi y học, các cô, các chú cũng nên chú trọng nghiên cứu và phối hợp thuốc đông và thuốc tây” [4, t.7, tr.476]. Thuốc tây chữa được nhiều bệnh, nhưng cũng có bệnh chữa không được mà thuốc ta chữa được; thuốc ta chữa được nhiều bệnh, nhưng cũng có bệnh chữa không được mà thuốc tây chữa được... Bên nào cũng có cái ưu điểm, hai cái ưu điểm cộng lại thì chữa được bệnh tốt cho đồng bào, cho nhân dân, phục vụ cho xây dựng chủ nghĩa xã hội. Thầy thuốc tây phải học đông y, thầy thuốc ta cũng phải học tây y... Thầy thuốc ta và thầy thuốc tây đều phục vụ nhân dân, như người có hai cái tay, hai bàn tay cùng làm việc thì làm việc được tốt, cho nên phải đoàn kết từ trên xuống dưới, từ dưới lên, đoàn kết thuốc ta và thuốc tây thành một khối để chữa bệnh cho đồng bào. Tư tưởng này chính là tư tưởng kết hợp giữa y học hiện đại và y học dân tộc. Tư tưởng này là sự định hướng đúng đắn cho Đảng và Nhà nước trong việc phát triển ngành y tế.

Lương tâm là một phương diện của đạo đức người thầy thuốc. Trong Thư gửi Hội

nghị Quân y tháng 8-1948 Người viết rằng, người thầy thuốc chẳng những có nhiệm vụ cứu chữa bệnh tật mà còn phải nâng đỡ tinh thần cho những người ốm yếu; “lương y kiêm từ mẫu”. Tư tưởng “lương y kiêm từ mẫu” được có nghĩa là người thầy thuốc phải có lương tâm và trách nhiệm cao với người bệnh như người mẹ đối với con của mình. Lương tâm của người thầy thuốc trong quan hệ với người bệnh thể hiện ở hành vi đạo đức và tình cảm đạo đức. Hành vi đạo đức là những hành vi có động cơ bên trong phù hợp những yêu cầu và chuẩn mực đạo đức của xã hội. Tình cảm đạo đức của người thầy thuốc là động lực, những đức tính đã trở thành thói quen, thúc đẩy người thầy thuốc hành động sao cho phù hợp với chuẩn mực đạo đức của xã hội. Tình cảm đạo đức có chức năng thúc đẩy người thầy thuốc thực hiện hành vi đạo đức và tự đánh giá hành vi đạo đức của mình. Lương tâm có chức năng tự đánh giá hành vi đạo đức của con người, nên nó vừa là hiện tượng tình cảm, vừa là hiện tượng trí tuệ. Lương tâm nghề nghiệp trong sáng là cơ sở để hình thành những đức tính cần phải có của người thầy thuốc đối với người bệnh (như thái độ dịu dàng, niềm nở khi tiếp xúc với người bệnh; chịu khó, chịu khổ, tận tâm, tận lực khi thăm khám và điều trị; kính già, yêu trẻ, lịch sự với phụ nữ trong quan hệ xã hội). Lương tâm người thầy thuốc còn là cơ sở để hình thành sự cảm thông sâu sắc với nỗi đau của người bệnh, từ đó nảy sinh tình thương yêu và thái độ săn sóc người bệnh tận tình chu đáo; hình thành đức tính cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư của đạo đức cách mạng trong công việc chuyên môn. Lương tâm và nghĩa vụ là hai mặt thống nhất biện chứng với nhau trong đạo đức của người thầy thuốc. Trong quan hệ

này, lương tâm là nội dung, nghĩa vụ là hình thức biểu hiện của lương tâm, do lương tâm quy định. Lương y kiêm từ mẫu còn được hiểu là người thầy thuốc vừa phải có đạo đức, vừa phải có tài năng chuyên môn.

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, “đức” là thước đo lương tâm và nghĩa vụ của người thầy thuốc đối với người bệnh, là yêu cầu căn bản, là gốc của người thầy thuốc; còn “tài” là năng lực chuyên môn biểu hiện ở tính hiệu quả trong việc chăm sóc, bảo vệ sức khỏe và khám chữa bệnh cho nhân dân. Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng, đức và tài có quan hệ mật thiết với nhau. Trong quan hệ đó, đức phải đứng trước tài, cũng như hồng phải đứng trước chuyên; vì vậy phải có chính trị trước rồi mới có chuyên môn, chính trị là đức, chuyên môn là tài. Có tài mà không có đức là hỏng... Người khẳng định: “Có tài phải có đức. Có tài không có đức, tham ô hủ hóa có hại cho nước. Có đức không có tài như ông bụt ngồi trong chùa, không giúp ích được cho ai” [4, t.8, tr.184]. Trong nghề y đức là cơ sở, động lực cho mọi hành vi của thầy thuốc đối với người bệnh. Khi có đức, tài góp phần làm cho đức càng lớn và sáng hơn. Ngược lại, nếu thầy thuốc chỉ có tài mà thiếu đức thì tài năng ấy cũng có nguy cơ bị lạm dụng phục vụ cho toan tính ích kỷ, gây tổn hại đến lợi ích của người bệnh.

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, nghề thầy thuốc là một nghề đặc biệt, trực tiếp liên quan đến sức khỏe, tính mệnh của con người. Tính mạng và sức khỏe của người dân được phó thác cho người thầy thuốc, vì thế mà xã hội luôn có những đòi hỏi rất cao về chuyên môn và nhất là tinh thần phục vụ, về đạo đức mỗi người thầy thuốc. Thầy thuốc phải giàu lòng nhân ái, không những

có nhiệm vụ chữa bệnh mà còn nâng cao tinh thần cho người bệnh trong khi họ đang gặp hoàn cảnh khó khăn. Theo Người, y đức của người thầy thuốc là lương tâm đạo đức, là trách nhiệm bổn phận của người thầy thuốc. Người còn phân tích, người y tá không những là một nghề nghiệp, mà còn là nghĩa vụ. Việc giữ gìn, bồi dưỡng sức khỏe của dân tộc, người y tá phải gánh một phần quan trọng. Để hoàn thành tốt nhiệm vụ cao cả vừa “cứu chữa bệnh” vừa “nâng đỡ tinh thần những người ốm yếu” đòi hỏi người cán bộ y tế phải có lòng yêu ngành, yêu nghề, coi việc chăm sóc sức khỏe nhân dân là lẽ sống, là niềm vui, là hạnh phúc của chính bản thân mình. Trong hoạt động của người thầy thuốc thì quan hệ giữa người thầy thuốc và bệnh nhân là quan hệ chủ yếu và đặc biệt, đó là người bệnh luôn ở thế bị động, thế phụ thuộc vào người thầy thuốc, họ còn lo lắng về sức khỏe và việc chi phí tiền bạc để chữa bệnh, nhưng cũng có nhiều người sẵn sàng bỏ rất nhiều tiền mong lấy lại sức khỏe, họ không có chuyên môn nên hoàn toàn phụ thuộc vào bác sĩ. Với vai trò là người thầy thuốc nếu họ không có lương tâm, trách nhiệm thì họ rất dễ lợi dụng tinh thần này để gây khó dễ cho người bệnh, không nhiệt tình, chữa cho xong hoặc bị đồng tiền chi phối. Như vậy để hoàn thành tốt nhiệm vụ của mình, người thầy thuốc cần hội tụ cả năng lực chuyên môn và đạo đức nghề nghiệp thì mới thực hiện được sứ mệnh của mình là trị bệnh cứu người.

Trước thực trạng tiêu cực về y đức trong các bệnh viện với nhiều biểu hiện phức tạp như hiện nay, “các nguyên tắc tập trung dân chủ, tự phê bình và phê bình ở nhiều nơi vừa bị buông lỏng trong thực hiện, vừa chưa được quy định cụ thể để làm cơ sở cho công tác kiểm tra, giám sát” [1, tr.24] thì lời

dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh: lương y kiêm từ mẫu phải được xác định là cái bất biến để ngành y tế rèn luyện thường xuyên, dùng để ứng vạn biến. Dầu trong cơ chế thị trường, nhiều quan hệ giữa người với người đang bị thương mại hoá, ân tình thầy thuốc - bệnh nhân cũng dễ chìm vào quên lãng, song xã hội hiện đại vẫn luôn đòi hỏi các thầy thuốc phải nỗ lực gìn giữ, phát huy tính nhân đạo, nhân văn cao cả trong lao động nghề nghiệp của họ.

3. Vận dụng tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức ở người thầy thuốc Việt Nam hiện nay

Vấn đề nâng cao đạo đức cách mạng cho cán bộ y tế đã được Đảng và Nhà nước, các ban ngành liên quan quan tâm sâu sắc. Dưới ánh sáng tư tưởng Hồ Chí Minh, chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước, ngành y tế qua các giai đoạn phát triển đã xây dựng nên một hệ thống quy tắc, chuẩn mực về y đức đầy đủ, toàn diện, phong phú, sâu sắc mang đậm tính nhân văn. Đảng và Nhà nước đã ban hành nhiều văn bản về chính sách và pháp luật liên quan đến sự phát triển ngành y tế, xây dựng đội ngũ nhân lực y tế như: Chỉ thị 04/CT- BYT về y đức; Quyết định số 2088/QĐ-BYT (1996) gồm 12 điều về tiêu chuẩn đạo đức của người làm công tác y tế; Quyết định số 2526 QĐ-BYT (1999) về kiểm tra, đánh giá hoạt động công tác chuyên môn, tập trung đánh giá việc thực hiện các tiêu chuẩn cụ thể phần đầu về y đức... Các văn bản này đã và đang được thực hiện và đạt được những kết quả rõ rệt. Hầu hết cán bộ ngành y ở Việt Nam đều

thực hiện tốt các chuẩn mực về y đức theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

Tuy nhiên, bên cạnh mặt tích cực đó, đạo đức nghề nghiệp của một bộ phận cán bộ ngành y đang xuống cấp. Do tác động của đời sống kinh tế - xã hội, mặt trái nền kinh tế thị trường, nên y đức cũng phải trải qua những bước thăng trầm, thậm chí có lúc suy thoái, xuống cấp. Tình trạng “suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, tệ tham nhũng, lãng phí, hư hỏng” [1, tr.15] đang diễn ra trong một bộ phận không nhỏ cán bộ đảng viên và người thầy thuốc. Hiện tượng thiếu tinh thần trách nhiệm của cán bộ y tế khi làm nhiệm vụ, gây tác hại đến tính mạng, sức khỏe của người bệnh. Đặc biệt, có sự phân biệt đối xử với bệnh nhân, người có tiền thì được quan tâm, chăm sóc chu đáo tận tình, được kê thuốc tốt, còn người nghèo thì bị phân biệt đối xử, thờ ơ, không được quan tâm. Sự xuống cấp đạo đức ở một bộ phận không nhỏ người thầy thuốc đã ảnh hưởng tiêu cực đến công tác bảo vệ, chăm sóc sức khỏe cho nhân dân và sự phát triển của ngành y tế. Để đẩy lùi sự xuống cấp đạo đức trong ngành y, đội ngũ người thầy thuốc phải học tập, làm theo tư tưởng y đức Hồ Chí Minh. Họ cần phấn đấu trở thành người thầy thuốc đức độ, bao dung, yêu thương người bệnh như mẹ hiền. Đây là nhiệm vụ đặt ra hết sức vẻ vang nhưng cũng vô cùng khó khăn đối với cán bộ ngành y tế. Theo Lê Ngọc Trọng: “Thách thức lớn nhất, nóng bỏng nhất là đòi hỏi nâng cao y đức trước nền kinh tế vận hành theo cơ chế thị trường. Hiện tượng phỉ ngâm xuất hiện là một tồn tại nhức nhối và đang làm xói mòn lương tâm, đạo đức không ít người hành nghề y” [7, tr.65]. Để nâng cao hiệu quả vận dụng tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức, cán bộ y tế trong

giai đoạn hiện nay cần phải tập trung ở những nội dung sau:

Thứ nhất, cần tăng cường công tác giáo dục y đức cho đội ngũ những người hoạt động trong lĩnh vực y tế. Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ ra rằng: Đạo đức cách mạng không phải từ trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển và củng cố. Cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong. Đồng thời Người còn nói: “Muốn gột rửa sạch những vết tích xấu xa của xã hội cũ, muốn rèn luyện đạo đức cách mạng, thì chúng ta phải ra sức học tập, tu dưỡng, tự cải tạo để tiến bộ mãi. Nếu không cố gắng để tiến bộ, thì tức là thoái bộ, là lạc hậu” [4, t.9, tr.284]. Công tác giáo dục y đức cho cán bộ y tế là đặc biệt quan trọng. Công tác giáo dục y tế phải được tiến hành thường xuyên, nghiêm túc ngay khi người cán bộ y tế còn đang trong quá trình đào tạo tại các trường y và trong suốt quá trình hành nghề. Y đức không tự nhiên mà có, nó chỉ được xây dựng và hình thành thông qua các con đường giáo dục. Các trường y, các cơ sở y tế, bệnh viện cần phải coi giáo dục y đức là một trong những nhiệm vụ gắn liền với công tác đào tạo, công tác quản lý hoạt động chuyên môn, quản lý hoạt động nghề nghiệp; cần tạo ra những điều kiện thuận lợi để mỗi người thầy thuốc rèn luyện, tu dưỡng đạo đức ngay trong hoạt động chuyên môn, nghề nghiệp, trong quan hệ sống của họ.

Y đức của người thầy thuốc luôn gắn với năng lực và trình độ chuyên môn. Nếu thầy thuốc chuẩn đoán sai lệch, điều trị không chính xác và xảy ra hậu quả đáng tiếc, thì họ cũng không thể là người thầy thuốc có y đức, tận tâm với người bệnh được. Đồng thời muốn giáo dục người khác sống đạo

đức thì bản thân người làm công tác giáo dục cần phải sống có đạo đức. Giáo dục đạo đức là công việc của cả xã hội, mỗi người. Cả lãnh đạo cũng như người dân đều vừa là chủ thể, đồng thời lại vừa là đối tượng của giáo dục đạo đức. Mỗi người Việt Nam đều có thể làm việc tốt để trở thành người tốt, trở thành tấm gương về mặt đạo đức. Ví thế, Chủ tịch Hồ Chí Minh nhắc nhở cán bộ: “những gương người tốt làm việc tốt muôn hình muôn vẻ là vật liệu quý để các chú xây dựng con người... Lấy gương người tốt, việc tốt để hàng ngày giáo dục lẫn nhau là một trong những cách tốt nhất để xây dựng Đảng, xây dựng các tổ chức cách mạng, xây dựng con người mới, cuộc sống mới” [4, t.12, tr.558]. Như vậy để nâng cao y đức cho cán bộ y tế, trước hết, những người thầy, người lãnh đạo phải là tấm gương đạo đức để người học sinh, cấp dưới noi theo. Nghề y là một nghề cao quý, được xã hội tôn vinh, những người thầy thuốc phải không ngừng học tập, nâng cao trình độ chuyên môn, rèn luyện y đức. Đúng như Vũ Hoài Nam nhấn mạnh: “Ngành y là một ngành có liên quan trực tiếp đến sức khỏe và tính mạng của con người. Đó là vốn quý nhất, nên đòi hỏi người làm việc trong ngành y càng phải có phẩm chất đạo đức đặc biệt” [5, tr.31]. Chính vì thế, bản thân các cán bộ y tế cũng phải luôn tự giác bồi dưỡng, rèn luyện y đức, học tập tiếp thu những tinh hoa y học hiện đại và kế thừa y học cổ truyền dân tộc. Người cán bộ y tế phải yêu thương con người, khoan dung độ lượng, luôn động viên giúp đỡ người bệnh, họ phải tận tụy với nghề, ham mê công việc, không ngừng phấn đấu để nâng cao trình độ chuyên môn. Trong nền kinh tế thị trường hiện nay, họ lại cần phải nghiên cứu vận dụng y đức và

tùy vị trí công tác của mình để tạo điều kiện hoàn thành tốt nhiệm vụ được giao đó chính là thể hiện tinh thần trách nhiệm với nghề nghiệp, thực hiện lời dạy của Người.

Thứ hai, cần đa dạng hóa các hình thức giáo dục đạo đức cho người thầy thuốc. Hình thức giáo dục truyền thống như tuyên truyền, giảng dạy những chuẩn mực đạo đức của người thầy thuốc. Việc học tập này được thực hiện qua các đợt tập huấn, các lớp học ngắn hạn theo định kỳ. Trong các lớp học cần thông tin, cung cấp kịp thời cho tất cả các thầy thuốc những yêu cầu mới, những vấn đề nảy sinh từ thực tiễn khám, chữa bệnh ở trong nước cũng như thế giới. Các thầy thuốc cần cập nhật những thành tựu, những tấm gương y đức để học tập và cũng đưa ra phê phán những hành vi thiếu đạo đức, thiếu trách nhiệm. Đưa ra những lý giải, những đánh giá, đề xuất cá nhân về những vấn đề đạo đức nảy sinh để tìm cách khắc phục. Về mặt thực hành, quán triệt tư tưởng Hồ Chí Minh, đạo đức cách mạng không phải từ trên trời sa xuống, nó do rèn luyện, tu dưỡng không ngừng mà hình thành và phát triển. Cần đẩy mạnh giáo dục đạo đức cho người thầy thuốc chính ngay trong quá trình hành nghề, khám chữa bệnh, thực hiện các quan hệ của họ cả với tư cách người thầy thuốc, cả với tư cách người công dân. Theo nghĩa đó, ngành y tế, các cơ sở y tế, bệnh viện cần gắn giáo dục đạo đức với việc tạo các điều kiện thuận lợi trong hành nghề của người thầy thuốc, giúp người thầy thuốc rèn luyện và thể hiện y đức qua các quan hệ xã hội, với bệnh nhân, với đồng nghiệp và với chính bản thân. Bên cạnh đó, khuyến khích các thầy thuốc tham gia các lớp tập huấn, các hoạt động nghiên cứu khoa học, các hoạt động chính trị - xã hội (như khám chữa bệnh miễn phí cho người

nghèo vùng sâu, vùng xa, các phong trào hiến máu tình nguyện, làm từ thiện...). Tất cả những phong trào, những hoạt động trên đều rất cần thiết, mỗi hình thức giáo dục đều có vai trò và vị trí nhất định, tuy nhiên mỗi cơ sở y tế, mỗi bệnh viện cần chủ động và tích cực sáng tạo nhiều hình thức, nhiều biện pháp cụ thể để giáo dục, qua đó nâng cao chất lượng và hiệu quả của công tác giáo dục đạo đức cho người thầy thuốc ở nước ta hiện nay.

Thứ ba, cần phát huy tính chủ động, tích cực và tạo điều kiện thuận lợi cho người thầy thuốc tự giáo dục, tự rèn luyện, tu dưỡng đạo đức. Để nâng cao hiệu quả của giáo dục đạo đức cho người thầy thuốc hiện nay, bên cạnh việc đẩy mạnh và nâng cao chất lượng các hình thức, các biện pháp giáo dục, thì cần khuyến khích tính chủ động, tích cực và tạo điều kiện thuận lợi cho người thầy thuốc tự giáo dục, rèn luyện, tu dưỡng đạo đức. Quá trình tự giáo dục đạo đức của người thầy thuốc có một vị trí đặc biệt không thể thay thế. Quá trình tự giáo dục, khách thể tự biến mình thành “chủ thể”, chủ động tiếp nhận những tác động từ bên ngoài để tự giáo dục, tự rèn luyện bản thân, đây là yếu tố rất cần thiết trong tu dưỡng đạo đức của người thầy thuốc. Để làm được điều này đòi hỏi chủ thể (tức là người thầy thuốc) phải có một nghị lực, ý chí quyết tâm cao, chiến thắng được bản thân, vượt lên trên những hạn chế của bản thân. Để tự giáo dục đạo đức của người thầy thuốc có hiệu quả cao, bản thân người thầy thuốc phải nhận thức được yêu cầu của xã hội, của tập thể, phải có lý tưởng sống, trách nhiệm và lương tâm nghề nghiệp, biết tuân thủ theo những nguyên tắc, chuẩn mực của xã hội, kiên quyết đấu tranh với những tiêu cực, ủng hộ mạnh mẽ

những cái tích cực trong quan hệ với bệnh nhân, với đồng nghiệp và với bản thân.

Quan hệ giữa thầy thuốc và bệnh nhân là quan hệ, mà qua đó đạo đức người thầy thuốc thể hiện một cách trực tiếp và chủ yếu nhất. Quan hệ này chi phối tất cả các quan hệ khác của người thầy thuốc. Theo nguyên tắc chung của Hội đồng Y học thế giới, trong quan hệ với bệnh nhân, người thầy thuốc phải thừa nhận và tôn trọng các quyền của bệnh nhân. Họ có quyền được bảo vệ và chăm sóc sức khỏe, quyền được tiếp cận các dịch vụ y tế, quyền được tự do lựa chọn bác sĩ, quyền được ra quyết định với bản thân. Trong mọi hoàn cảnh, người thầy thuốc phải hành động vì quyền lợi của bệnh nhân, không làm bất cứ điều gì có hại cho bệnh nhân hay làm nặng thêm tình trạng bệnh của họ. Người thầy thuốc phải tận tâm khám chữa bệnh, chăm sóc bệnh nhân, không phân biệt đối xử với người bệnh, không gây phiền hà cho bệnh nhân. Trong thăm khám, chăm sóc bệnh nhân, thầy thuốc phải ân cần, lịch sự, phải giải thích tình hình bệnh tật cho bệnh nhân và người nhà của họ hiểu để cùng hợp tác chữa bệnh, phổ biến chế độ, chính sách quyền lợi, nghĩa vụ, động viên, an ủi, khuyến khích tập luyện. Để làm được những điều này, người thầy thuốc cần có tay nghề chuyên môn tốt cộng với cái tâm của người thầy thuốc, với sự tu dưỡng đạo đức của người thầy thuốc, đó là quá trình tự tu dưỡng tự, rèn luyện.

Trong quan hệ giữa người thầy thuốc và đồng nghiệp, người thầy thuốc cần phải thấy có trách nhiệm chung phần đầu vì những giá trị nghề nghiệp. Đó là lòng nhân ái, lương tâm trong sáng, tinh thần tương trợ, tính khiêm tốn quan tâm đến nhau. Người đồng nghiệp đầu tiên của người thầy

thuốc là các bậc thầy của họ, dẫn dắt họ vào nghề, họ cần tôn trọng tri ân các bậc thầy, phần đầu xứng đáng với các bậc thầy trong việc khám chữa bệnh, chăm sóc sức khỏe nhân dân. Cần thực hiện tốt lời căn dặn của Chủ tịch Hồ Chí Minh: “Trước hết phải thật thà, đoàn kết - đoàn kết là sức mạnh của chúng ta. Đoàn kết giữa cán bộ cũ và cán bộ mới. Đoàn kết giữa tất cả những người trong ngành y tế, từ các bộ trưởng, thứ trưởng, bác sĩ, dược sĩ cho đến anh chị em giúp việc. Bởi vì công việc tuy vị trí có khác nhau, nhưng người nào cũng là một bộ phận cần thiết trong ngành y tế, trong việc phục vụ nhân dân” [4, t.7, tr.476]. Như vậy trong mối quan hệ với đồng nghiệp, tự bản thân người thầy thuốc cần tôn trọng kỹ năng và những đóng góp của đồng nghiệp, có thiện chí, giải quyết, hỗ trợ về mọi vấn đề trong quá trình làm việc, coi trọng việc chia sẻ thông tin với đồng nghiệp. Điều này sẽ giúp phát triển năng lực chuyên môn, tạo dựng sự đoàn kết, tin cậy, tương trợ lẫn nhau, qua đó giúp hoàn thành tốt nhiệm vụ của mỗi cá nhân và cả tập thể.

Để nâng cao hiệu quả hoạt động tự giáo dục y đức của người thầy thuốc thì cần nhận thức sâu sắc mục đích, ý nghĩa của hoạt động tự giáo dục, xây dựng ý chí, tầm quan trọng tự giáo dục, tự bồi dưỡng nhằm nâng cao y đức cho bản thân. Trên cơ sở kết quả giáo dục y đức của đơn vị, sự hướng dẫn giúp đỡ của đồng nghiệp, người thầy thuốc cần quán triệt sâu sắc chức trách nhiệm vụ được giao, cùng với nội dung, cách thức, phương pháp tự giáo dục, tự bồi dưỡng năng lực của mình; cần tự học tập, tự bồi dưỡng nâng cao phẩm chất đạo đức nghề nghiệp. Kế hoạch tự giáo dục, tự bồi dưỡng y đức của người thầy thuốc cần được xây dựng theo một quy trình chặt chẽ, nội

dung tự giáo dục phải toàn diện cả về kiến thức, kinh nghiệm, kỹ năng nghề nghiệp đến những nguyên tắc, quy tắc, chuẩn mực y đức. Người thầy thuốc cần hướng hoạt động tự giáo dục của mình vào những nội dung cụ thể theo chức trách, nhiệm vụ chuyên môn; cần có tinh thần tự rèn luyện, tự phê bình để khắc phục loại trừ những thái độ, hành vi của bản thân không phù hợp với chuẩn mực y đức cần có trong hoạt động chuyên môn tại đơn vị cơ sở. Tự giáo dục, tự rèn luyện là quá trình công phu, kiên trì nên không được nôn nóng, đốt cháy giai đoạn. Người thầy thuốc cần nghiêm túc với chính mình, chủ động kiên trì thực hiện kế hoạch đã đặt ra bằng những nội dung và phương pháp tự giáo dục phù hợp. Bản thân của quá trình này là giải quyết tốt mối quan hệ giữa quá trình tự giáo dục và giáo dục y đức, biến quá trình giáo dục thành tự giáo dục, phát triển và hoàn thiện hơn phẩm chất đạo đức của người thầy thuốc nhân dân.

4. Kết luận

Nghề y là một nghề cao quý được xã hội tôn vinh. Những người thầy thuốc phải không ngừng học tập nâng cao trình độ chuyên môn, rèn luyện y đức. Tư tưởng của Hồ Chí Minh về y đức rất sâu sắc và đang

soi đường cho đội ngũ cán bộ y tế vượt qua những khó khăn, thử thách; để họ từng bước xây dựng và phát triển ngành, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao trong sự nghiệp bảo vệ và chăm sóc sức khỏe nhân dân.

Tài liệu tham khảo

- [1] Đảng Cộng sản Việt Nam (2012), *Văn kiện Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương khóa XI*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [2] Lâm Văn Đồng (2015), *Giáo dục đạo đức cho người thầy thuốc ở Việt Nam trong giai đoạn hiện nay*, Luận án tiến sĩ triết học, Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
- [3] Hồ Chí Minh (1995), *Toàn tập*, t.5, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [4] Hồ Chí Minh (1996), *Toàn tập*, t.7, 8, 9, 12, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [5] Vũ Hoài Nam (2014), “Nâng cao y đức của người thầy thuốc quân đội hiện nay”, Tạp chí *Xây dựng Đảng*, số 9.
- [6] Nguyễn Quang Phúc và cộng sự (2008), *Các giải pháp kết hợp giáo dục y đức thông qua dạy học các môn y học chuyên ngành*, Báo cáo kết quả nghiên cứu đề tài khoa học cấp ngành, Hà Nội.
- [7] Lê Ngọc Trọng (1997), *Y đức, Quản lý bệnh viện*, Nxb Y học, Hà Nội.